

Historie výkladů a současné přístupy k Bibli

Výklad Bible během staletí

Během staletí se vedly vášnivé debaty o významu Písma. Ve skutečnosti bylo svoláno mnoho církevních koncilů, aby ukončily to, co bylo považováno za heretické učení a debaty ohledně významu psaného Boží slova. V srdci veškerých biblických interpretací leží dvě základní otázky: 1. Kolik významů může text mít? 2. Kde se význam(y) nachází? V historii církve se objevily dva pohledy na Písmo a jejich správný výklad: 1. Význam Písma je v jeho prvotním, historickém smyslu a 2. Konečný význam Písma je v plnějším, zjeveném smyslu.

Raná církev

Raní církevní otcové ve druhém století našli mnoho svých pravd v učení apoštolů. Tito lidé museli bojovat s mnoha novými herezemi jako gnosticismus nebo další falešná učení, které útočili na pravdivou víru. Počínaje Ignaciem až přes Justina, Irenea (140-220 po.Kr.) a Tertuliana (155-212 po Kr.) vytvořili myšlenku, že aby člověk četl, vykládal a rozuměl Písmu, musí studovat pod autoritou biskupů církve. Zdá se, že to byl velmi nutný postup pro ochranění mladé církve před rostoucími herezemi. Během doby a díla Irenea byly starozákonní verše chápány tak, že ukazovaly skrze přirovnání a stíny na Krista. Jeho dílo zajistilo klíč pro teologickou interpretaci, která měla hlavní důraz ve vtěleném Kristu. Výsledkem tohoto přístupu se vyvinulo pravidla víry a většina výkladů musela těmito pravidly projít.

Během další doby vzniklo v teologických kruzích Alexandrie, tvořivý výklad Bible v díle Klementa (150-215) a Origena (185-254 po Kr.) . Ti vytvořili styl alegorického výkladu. Tím se myslí, že Bible chce říci ještě něco víc než pouze konkrétní slova, která čteme, tzn. že Bible má hlubší, tajemný význam společně s významem doslovným. Origenes vyvinul přístup k Bibli, který obsahuje dva základní kroky, nejdříve odhalit doslovný význam a později i hlubší, duchovní význam.

Alexandrijská škola biblického výkladu byla podrobena kritice vůdců z Antiochie, kde vznikla antiochijská škola výkladu Písma. Skvělí učenci, Jan Chrysostom (347-407 po Kr.) a Teodor z Mopsuestie (350-428 po Kr.) kladli důraz na literární, historický přístup k Písmu. Zaměřili se na biblické pisatele, jejich cíle, motivy a metody, ve kterých byl literárně – historický smysl Písma prvotní a skrze ten se mohly aplikovat morální principy do života.

Když církev došla do pátého století, Augustin z Hippo (354-430) a Jerom (341-420) ustanovili směr této rovnováhy. Kladli důraz na rovnováhu mezi výkladem literárním, alegorickým a především teologickým.

Středověk

Na základě přístupu vytvořeném těmito pozdějšími církevními otci vznikl mocný čtyřrozměrný přístup k biblické interpretaci, který sahal až do středověku:

1. Literárně – historický smysl
2. Alegorický smysl – hlubší význam pro teologii a víru

3. Tropologický smysl – co by lidé měli dělat
4. Analogický smysl – co to znamená pro budoucnost a věčnost

Tato metoda byla používána Bernardem z Clairvaux (1090-1153), ale později Tomáš Akvinský (1224-1274) dal kořeny duchovnímu významu Písma v doslovném výkladu. Učil, že veškerý hlubší smysl Písma by měl plynout s jasného, doslovného významu textu. On a další po něm učili, že historický, doslovný význam Písma je jasný, ale hlubší a konečný význam textu neměl být omezen tím, jak tomu rozuměli první posluchači.

Reformace a reformátoři

Martin Luther (1483-1546) a Erasmus (1466-1536) velmi tlačili na to, aby se navrátilo k dřívějším principům oblíbeným před lety v Antiochii. Tito lidé a další reformátoři znovuobjevili nutnost doslovného, historického smyslu Písma. Luther zlomil nadvládu alegorického výkladu Písma, protože cítil, že se musí dát důraz na historický smysl, který bude základem čistého učení. Věřil, že Bible samotná je nejlepším vykladačem.

Jan Kalvín (1506-1564), jedna z nejznámějších postav ve studiu Bible během období reformace, vyvinul gramaticko-historickou metodu výkladu, která dávala důraz na historický význam daného textu (co text znamenal pro svoje první čtenáře v jejich situaci a jejich dobu) a z něho odvozoval veškeré duchovní poselství. Kalvín řekl:

Jelikož je snad jediným úkolem vykladače, aby odkryl mysl autora, kterou se rozhodl zkoumat, úplně se míjí cílem nebo alespoň opouští svoje hranice, jestliže vede svoje čtenáře od původní významu v myšlení autora...

V neposlední řadě vytvořil Luther a Kalvín kristologickou metodu výkladu, tzn. že hlavní záměrem veškerého Písma je zjevit Krista a Jeho dílo vykoupení, proto celá Bible se musí vykládat, používat a vyučovat ve světle zjevení Krista a jeho díla.

Biblická interpretace od doby reformace

Ačkoli nás reformátoři vrátili směrem zpět na bezpečnější půdu se svým literárně – historickým přístupem k výkladu Bible, během let to vedlo k dogmatickému přístupu k Písmu. Dogmatický přístup představuje odklon od živé, aktivní teologie k pouhým pravidlům víry, které všichni MUSÍ přijmout, aby se u správné víry udrželi. Jak čas plynul, místo srdcí naplněných živou vírou, se objevila v církvi konfesní ortodoxie.

Když osvícenství zasáhlo svět, mnozí odmítli dogmatická pravidla víry. Nově založený pietismus se vynořil ve Filipovi Jakobovi Spnerovi (1635-1705) a Augustu Hermanovi Frankem (1663-1727). Tento pietismus kladl důraz na reálnou zkušenost s Bohem a biblickou morálku. To vedlo lidi k většímu vydání se četbě Písma a jeho praktické aplikace. Slabinou tohoto období bylo velmi málo nových myšlenek ohledně metod výkladu Bible.

Současné přístupy k Bibli

Křesťané věří, že Bible je Božím zjevením jeho samotného a Boží vůle pro nás. Ale tento základní předpoklad je někdy kvalifikován dalšími pohledy. Proto musíme poznat čtyři různé

přístupy k Písmu, tj. naturalistický, supernaturalistický, existenciální a dogmatický. Tyto přístupy často povedou k zcela odlišným výkladům stejného biblického místa.

Čtyři hlavní přístupy:

Všeobecně existují čtyři hlavní přístupy k Písmu:

1. Na Písmo je třeba dívat se racionálně a srovnávat ho z jakoukoli jinou literaturou.
2. Na Písmo se musíme dívat ve světle zjevení jako na nadpřirozenou knihu
3. Na Písmo je možné dívat se existenciálně způsobem osobní zkušenosti
4. Na Písmo se musíme dívat skrze systém dogmatického učení

Je důležité vědět, že všichni přistupujeme k Bibli s určitými osobními předsudky a pohledy.

Teď se podíváme, jak se na Písmo dívají některé druhy církví.

Evangelikální pohled na Písmo

Evangelikálové považují Bibli za psané Boží slovo. Ale v rámci evangelikálních kruhů existují různé názory, které se liší doktrínou o inspiraci a zjevení. Fundamentalistický přístup k Písmu by zdůrazňoval pouze Boží zapojení v autorství Bible a vyloučil lidský element, stejně tak dogmatický přístup k Bibli by omezil svoje poselství na společenství nebo denominaci.

Všeobecně vzato, konzervativní evangelikálové věří tomu názoru, že *Kristus a jeho apoštolové se dívali na Bibli jako na dokument jistě napsaný lidmi, ale zároveň jako dokument jehož zdrojem je Bůh sám.*“ (R. McQuilkin)

Tento pohled zahrnuje to, čemu říkáme gramaticko-historický přístup k Písmu – přístup, který přijala tato kniha.

Evangelikálové používají několik významových termínů pro Bibli:

Boží slovo

Evangelikálové věří, že Bible je Boží slovo – odmítají pohled, že Bible pouze *obsahuje* Boží slovo. Tento názor podporuje několik argumentů:

- a. vnitřní svědectví Písma (viz 2.Tim 3,16; 2. Pt 1,21; Zj 22,18-19). Mohl by to být slabý logický argument říci, že věříme, že Bible je Boží slovo, protože Bible to říká – ale je to hodnotný první argument.
- b. Jednota Bible. Když zvážíme, že 66 biblických knih bylo napsáno během 1600 let asi 40 autory, kteří psali na různých kontinentech v dvou až třech jazycích, používali různé literární styly, potom zjistíme, že jednota Bible je vynikající. Tato jednota poukazuje na autorství stejného Boha. Je pravda, že existují rozdíly (někteří lidé by řekli rozpory) v některých pasážích, ale ty často dokážeme vysvětlit. Některé pasáže potřebují další zkoumání.
- c. Naplnění biblických proroctví je mocným argumentem autoritativní povahy Písma - Danielovo proroctví ohledně světových říší se naplnilo. Mnoho starozákonních

proroctví se naplnilo v Ježíši Kristu. Když raná církev následovala Ježíše, používala jako důkazy naplnění veršů ze Starého zákona. (viz Lk 24,27,44)

- d. Archeologie potvrdila mnoho biblických informací ohledně míst, událostí a lidí.
- e. Musíme vzít v úvahu svědectví Ježíše Krista ohledně inspirace a autority Písma. Učedník musí přijmout pohled svého Mistra.
- f. Literární dokonalost Bible nahrává její nadpřirozené inspiraci. Jako knihovna z knihami obsahuje jedno z největších literárních bohatství.
- g. Nadpřirozené autorství Bible je cítit v jejích morálních zákonech a soudech. Zákony, které najdeme například v desateru neboli deseti přikázáních mají univerzální platnost. (Ex 20,3-17)
- h. Znovuzrození křesťané svědčí o proměňující moci Bible v jejich životech. Tento vliv neustále platí, začíná při obrácení a pokračuje během posvěcení. Modlitba Ježíše za jeho učedníky „**Posvět' je pravdou, tvoje slovo je pravda**“ (Jan 17,17) se naplňuje skrze Písmo.

Bible je svojí podstatou knihou spasení. Jejím záměrem je vztah Boha k člověku a vztah člověka k Bohu. A jako takovou ji evangelikálové považují za neomylnou a bezchybnou.

Neomylná Bible

Věříme, že Boží slovo je neomylné, protože Bůh je neomylný. Jestliže tvrdíme, že Bůh mluví skrze Bibli, musíme přijmout její neomylnost. Ale toto slovo vyžaduje pečlivou interpretaci. J.I.Packer říká:

Slovo „neomylný“ znamená nikdy nemýlící, důvěryhodný a spolehlivý, bezchybný znamená zcela pravdivý. Písmo je považováno za neomylné a bezchybné proto, abychom vyjádřili svoje učení o dokonalosti Boha, který „nemůže lhát“, jehož slovo, jednou vyřčené má konečnou platnost a proto mu musíme zcela důvěřovat.

Bezchybná Bible

Bezchybnost znamená absenci jakékoli chyby. B.Milne tvrdí:

Jestliže Bůh pravdy dohlížel na každé slovo v Bibli, můžeme si být jisti, že bude bez chyb. Proto kdykoli Bible píše o naší víře (doktríně) nebo vzoru v chování nebo historických událostí, mluví pravdu. Znovu musíme zdůraznit, že stupeň bezchybnosti je relativní podle toho, co text má učit. Jestliže je biblická pasáž vykládána v souladu se záměrem autora a dalšími pasážemi v Bibli, je to bezchybná pravda.

Další vysvětlení termínů neomylný a bezchybný

Musíme zmínit dvě věci ohledně neomylnosti a bezchybnosti:

- a. zaprvé, termíny se nepoužívají proto, aby tvrdili, že autoři byli neomylní ve všech oblastech lidského poznání. Bible není vědeckou učebnicí, ale knihou spasení. Jak říká J.I.Packer: Bible zmiňuje všechny věci nutné ke spasení, ale nikde nepodává instrukce v oblasti některé z přírodních věd nebo řecké či hebrejské gramatiky. V souvislosti se Starým zákonem, Pavle píše Timoteovi: „**Veškeré Písmo je vdechnuté Bohem a je dobré k učení, nápravě a výchově ke spravedlnosti.** (2.Tim 3,16)

- b. za druhé, termíny neomylnosti a bezchybnosti se týkají biblického učení, nikoli lidské interpretace tohoto učení. Ani spolehlivost Písma nezávisí na lidské zkušenosti.

Verbální zjevení

Evangelikálové věří, že Bible obsahuje zjevené pravdy, tj. verbální výroky o Bohu a jeho záměrech, jeho vůli, příkázáních a zaslíbeních. To je v protikladu s názorem některých biblických učenců, kteří tvrdí, že Bůh se zjevoval lidem pouze skrze skutky v historii. Zjevení podle nich přichází skrze historii spasení neboli Heilsgeschichte a ne skrze výroky. Takový pohled nechápe svědectví historie samotné a omezuje schopnost Boha komunikovat se svým stvořením. Když budeme číst Starý a Nový zákon, zjistíme, že Bůh komunikuje s lidmi skrze jejich zkušenosti a jeho psané slovo. Například starozákonní příběh o exodu z Egypta, by nebyl tentýž bez příběhu o Mojžíšovi a jeho nadpřirozeném povolání vést Boží lid.

Víra ve verbální zjevení se musí tedy brát jako nutná pravda. Co bychom měli například s osoby a díla Ježíše Krista bez jeho vysvětlení? Jak bychom došli k přesvědčení o jeho Boží přirozenosti a spasitelném díle, kdybychom neměli teologické vysvětlení? Pro začátek bychom se, podle apoštola Pavla, dívali na Kristovo ukřižování jako na lidskou popravu a nebo Boží prokletí (viz 1.Kor 1,23). Ježíš by byl pouhým příkladem pro nás jak žít a zemřít!

Spolehlivost a důvěryhodnost Bible

Na základě toho, co jsme řekli, by mělo být zřejmé, že Boží skutky a slova jsou v Písmu vedle sebe zapsány velmi blízko. Nemůžete oddělit Boží slova od příběhů, které zjevují Boží skutky a nechat příběhy být. V tomto bodě Bible zkouší naši víru – buď její svědectví přijmeme a nebo odmítneme. Zde je výrok víry: Protože Bůh je autorem, veškeré Písmo je *zcela důvěryhodné*...Protože Bible je Boží slovo, je považována za naprosto důvěryhodnou v celém svém poselství a v každé části zjevení. (R.McQuilkin).

Liberální protestantský pohled

Ve srovnání s evangelikální vírou a názory, naturalistický přístup k Bibli nedovolí nic nadpřirozeného.

Racionalismus

Racionalismus přišel s osvícenstvím, které přišlo společně s reformací. Jakmile lidé mohli uvažovat sami za sebe a věda se stala dominantní, autorita církve a Písma byla nabourána.

Racionalisté spoléhají na svoje vlastní uvažování jako hlavní autoritu. Liberální protestantští teologové zastávají naturalistický pohled na Písmo. Bible možná obsahuje Boží slovo, ale zároveň je plná chyb, říkají. Myšlenky inspirace a zjevení jsou většinou odmítány. Také realita zázraků, Satan, démoni, stvoření skrze Boží slovo, Parousia (druhý příchod Krista) a nebe a peklo jsou podobně odmítány. Lidský rozum „a duch Kristův“ rozhoduje, která část Bible je pravdivá a která se mýlí.

Tzv. vyšší kritika dostala hanlivé jméno díky faktu, že mnoho učenců devatenáctého století byli racionalisté, jejichž názory obsahovali různé kritické studie. Musíme si uvědomit naši dnešní pozici. Žijeme v post-moderním světě, kde autorita vědy a technologie se zpochybňuje.

Veškeré poznání má dnes nějaký význam. Vzestup náboženství nového věku je důkazem toho, že duchovní zkušenost se dnes bere vážně.

Neoortodoxní pohled na Písmo

Zatímco racionalismus vychází z módy, subjektivismus přichází do módy. Existencialismus, který stojí na lidské zkušenosti (mojí zkušenosti) ovlivňuje přístupy k Bibli ve dvacátém století.

Neoortodoxie a existencialismus

Někteří protestanti věří, že Bible je Boží slovo pouze v tom smyslu, že *obsahuje* Boží slovo. A stává se jím pouze skrze osobní víru. Bible není a neobsahuje objektivní pravdu.

Existencialismus klade důraz na jednotlivce a vidí iracionální krok víry za nutný k tomu, abychom měli zkušenost s Bohem. Soren Kirkegaard (1813-1855) je často nazýván otcem křesťanského existencialismu. Reagoval na formalitu Holandské Reformované církve a způsob, jak lidé ztráceli svoji osobní identitu, když vstoupili do církve. Jeho náboženská díla zahrnují „Bázeň a třesení“ a „Koncept sucha“. Karl Barth, Emil Brunner a John Baillie reprezentují neoortodoxii. Tato škola věří, že Bůh se více zjevil ve skutcích než ve slovech. Pro Bartha je Boží slovo ne zjevením samým, ale nástrojem k odhalení Božího zjevení. Je osobní, ale ne verbální. Pro Bartha je slovem Kristus. Bible svědčí o Kristu. Kristus pro Brunnera je Slovo v Písmu. Na čem záleží je zkušenost člověka s Bohem.

Takže evangelikálové věří ortodoxnímu názoru, že Bible *je* Boží slovo. Liberálové věří, že Bible *obsahuje* Boží slovo; zatímco neoortodoxní věří, že Bible se může *stát* Božím slovem skrze zkušenost.